

INGLIZ TILINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Mamasidiqova Sarvinoz

Samarqand Davlat chet tillari

Instituti Narpay "Xorijiy tillar"

Fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola ingliz tilini o'qitish va o'rganishdagi bir qancha qiyinchiliklar, muammolar va ularga yechim topish haqidagi uslub va metodlar haqida yoritib beradi.*

Tayanch so'zlar: *xorijiy til, faoliyat, tilni o'rganishdagi muammolar, ta'limiy o'yinlar, muammolarga yechim.*

Annotation: *This article sheds light on a number of difficulties and problems in teaching and learning English and methods and methods of finding solutions to them.*

Key words: *foreign language, activity, problems in language learning, educational games, solutions to problems.*

KIRISH

Bugungi kunda dunyoda gaplashiladigan tillar soni 600ga yaqin. Ular bir-biridan rivojangan va o'ziga xos oilaviy daraxtlarni tashkil qila oladi. Bular orasida nemis tili oilasiga mansub bo'lganlaridan biri-bu ingliz tili. Hozirgi davrning dolzarb masalalaridan biri bu xorijiy tillarni ikkinchi til sifatida o'rgatish va shu orali yosh avlodni ona Vatanga muhabbat, sadoqat, yuksak iftixor, milliy g'urur kabi umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdir.

Va shunigdek yurtimizda oxirgi 2-3 yil davomida yosh avlodlarni asosan ingliz tilini o'rganishga jalb qilish va ulardan B1 yoki C1 darajasidagi sertifikat va ILTIES diplomlarini qo'lga kiritishlari talab qilinmoqda. Maqsad Ona Vatanimizdagi barcha yurt kelajak avlodlari chet tillarini o'z ona tilimizdek bilishlari, rivojlanayotgan hozirgi kunning zamonaviy texnologiyalarini o'rganishda hech bir to'siqsiz o'zlashtirishdir. Va qolaversa, XXI asr axborot kommunikatsiya rivojlanayotgan bir davrda bir tildan ikkinchi tilga yangi so'z, atamaning va iboralarning kirib kelishi tabiiy holatga aylanib qoldi. Bu holat tilni boyitish va ravnaq toptirish bilan birgalikda, kirib kelayotgan yangi so'zlarni o'zbek tilidagi shu birlik yoki so'zga to'g'ri keladigan so'z bilan almashtira olish yoki muqobil ma'nosini topa olish kabi xususiyatlarni yoritib bermoqda.

Shu bilan birga hozirgi paytda ingliz tilini chet tili sifatida o'qitish juda qiyin vazifadir, ayniqsa ingliz tili juda cheklangan maqsadda xizmat qiladigan joylarda amalga oshirilsa. Va shu o'rinda savol paydo bo'lishi mumkin: "Nima uchun ingliz tilini o'rganishda bir qancha qiyinchiliklar va muammolar kelib chiqyapti?" Sabab hozirgi zumerlarning so'z boyligining yo'qligi, konsentratsiyaning pastligi, tartib-intizomning yo'qligi, zerikish va nutq muammosi, jumladan, ingliz tiliga yetarlicha ta'sir o'tkazmaslik, sinf xonalaring yetarli darajada jixozlanmaganligi va malakali o'qituvchilarning yetishmasligidir.

Ingliz tilini o'rgatuvchilarning vazifasi faqatgina o'rganuvchilarni o'qitish yoki ularning ingliz tilidagi mahoratlari ya'ni o'qish, yozish, eshitish va gapirish kabi qobiliyatlariga ko'proq e'tibor qaratishgina emas, balki ularga Ingliz tiliga bo'lgan ishtiyoq, yaxshi munosabat va zo'r motivatsiya berish orqali yordam berish va ruhlantirishdan ham iboratdir. Shunday bo'lishiga qaramasdan, bugungi kunda o'qituvchilar Ingliz tilini o'rgatishda bir qancha qiyinchiliklar va to'siqlarga duch kelmoqda. Bular quyidagilar:

1. Sinfning buzilgan muhiti. Ingliz tilini o'qitish va o'rganishda atrof-muhit juda muhim hisoblanadi. Sinfdagi bezovta qiluvchi muhit o'quvchilarni chlag'itadi va tilni o'rganishga salbiy ta'sir qiladi.

Muvofiq va qulay muhit ingliz tilini o'rgatish uchunasosiy ehtiyojdir. Agar muhit o'quvchilar uchun mos va qulay bo'lmasa, u ingliz tilini o'qitish jarayonini buzadi. Ingliz tilini o'qitishda asosan o'qituvchilar shunday noqulay muhitga duch kelmoqdalar.

2. Cheklangan o'qitish resurslari. Nafaqat ingliz tili, balki biror narsani o'rgatish ko'p jihatli resurslarga bog'liq. Ko'pincha o'qituvchilar buday muammolarga duch kelmoqda. Ya'ni o'qituvchilarga talablarga ingliz tilini samarali o'rganish uchun zarur bo'lgan resurslar yetri darajada taqdim etilmaydi. Bularsiz esa tilni o'rgatish va o'rganish juda qiyin bo'ladi.

Resurslarga, dinamiklar, mikrofonlar, proyektorlar, kompyuter tizimlari va boshqa turdagi raqamli qurilmalar kiradi. Bular bilan esa o'qitish va o'rganish juda ham samarali va qiziqarli bo'ladi.

3. Sinfda o'quvchilarning ko'pligi. Sinfda ko'p sonli talabalarning bo'lishligi o'qituvchilar uchun juda ko'p bezovtalik va stressni keltirib chiqaradi. Chunki ko'p sonli talabalarni o'qitish uchun o'qituvchilar ko'proq kuch va mehnatkashlik qilishlari kerak.

Ko'p sonli talabalar tomonida yuzaga keladigan muammolar quyidagilar:

1. Shovqin qilib o'qituvchini bezovta qilishadi.

2. Sinf o'quvchilarni boshqarish qiyin bo'ladi.

3. Olomon talabalarni o'rganishga jalb qilish juda qiyin bo'ladi.

4. O'quv resurslari barcha talabalar uchun yetarli bo'lmaydi.

4. Cheklangan vaqt. Ingliz tilini o'rganish va o'qitishda vaqt juda ham muhim. O'qituvchilarga o'z o'quvchilarini kuzatish va ularni o'z darajasida o'qitish uchun vaqt kerak. Ammo, bu fanni o'qitish uchun ajratilgan dars vaqti juda oz. Bu esa o'qituvchilarni qisqa vaqt ichida dars berishlari uchun juda qiyin vazifadir.

5. Talabalar o'qituvchilarga bog'lanib qolganligi. O'qituvchilar duch keladigan yana bir e'tiborga molik muammo - bu talabalar to'liq o'qituvchilarga bog'liq. Ular o'zlarini o'rganishga va gapirishga harakat qilishmaydi. Talabalar har safar o'qituvchilarga o'rganishda yordam berishlari va ularga to'g'ri javob berishlari uchun murojaat qilishadi.

Ingliz tilida so'zlashda so'z va jummalarni tuzatishga harakat qilishmaydi.

Ushbu muammo bo'yicha talabalar ingliz tilidagi turli xil zamon va so'zlarni nutqda ishlatishning texnik shartlarini o'rganmaganlar.

6. Ingliz tilini o'rganishdan zerikkan va qiziqmaydigan talabalar. Talabalarning zerikishi va ingliz tilini o'rganishga qiziqishi yo'qligi ham o'qituvchilar oldida turgan muammodir.

Ba'zan talabalar ingliz tilini o'rganishga va ma'ruzalarga qatnashishga qiziqishmaydi. Keyin ular boshqa faoliyat bilan shug'ullanishga harakat qilishadi.

Ba'zan ular ma'ruza davomida boshqalar bilan gaplashish va boshqa ma'nosiz ishlarni qilish orqali o'qituvchilarni bezovta qilishdi.

Muammolar va qiyinchiliklar bilan birgalikda albatta bularga yechimlar ham yo'q emas. Quyidagilar eng yaxshi yechimlardir:

1. Sinflarda o'quv musobaqalari

Ingliz tilini o'rganishda musobaqalar juda muhim rol o'ynaydi. bu talabalarni ingliz tilini o'rganishga majbur qiladi, masalan, debatlar, viktorinalar va hokazo.

Talabalar o'rtasida o'tkaziladigan turli musobaqalar ingliz tilini o'rganishni qiziqarli qiladi va ularni musobaqalarda qatnashishga va hamkasblari orasidan g'alaba qozonishga undaydi.

Musobaqalar o'qituvchilar uchun ingliz tilini o'qitishni osonlashtiradi. O'qituvchilar talabalar o'rtasida musobaqa mashg'ulotlarini tashkil qilishlari kerak.

2. Ma'ruza davomida multimediyadan foydalanish

Ko'pincha ingliz tili o'qituvchilari o'qitishda eski va an'anaviy usullardan foydalanadilar.

Ammo ta'lim maqsadlarida maxsus ishlab chiqarilgan yangi qurilmalar va gadjetlar ingliz tilini o'qitish va o'rganishni yaxshilashi mumkin.

O'qituvchilar o'z ma'ruzalarida darsda multimedia vositalaridan foydalanishlari kerak. Bu ingliz tilini o'rganishni talabalar uchun yanada qiziqarli va tushunarli qiladi.

Chunki o'quvchilar kitoblarda yozilgan o'rniga ko'rgazmali tasvirlar, videolar, tovushlar va hokazolar orqali fikrni oson anglab olishlari mumkin.

3. O'yinlar orqali o'rgatish

O'yinlar o'quvchilarni ko'proq jalb qiladigan faoliyat turidir. O'yinlar ta'lim va o'rganishda ham juda muhim rol o'ynaydi. Talabalar bilan sinflarda o'ynash mumkin bo'lgan ko'plab o'quv o'yinlari mavjud. O'yinlar so'z boyligini oshirishga yordam beradi. Har xil turdagi jumalarda etishmayotgan so'zni joylashtirish o'yini mavjud. Bu so'z boyligini juda ko'p shakllantiradi. Talabalar so'zlarning turlarini va ularning ma'nosini va ularning gapda joylashishini tushunishadi. Ingliz tilini o'rganish jarayonida o'qituvchilar sinfda o'yin o'ynash uchun foydalanishlari kerak.

4. Dars va vaqt jadvali qoidalarini boshqarish

O'qituvchilar sinflarning qoidalari va jadvalini tuzishlari kerak, talabalar ularga rioya qilishlari kerak. Ingliz tilini o'rganishda qoidalar va intizom juda muhim rol o'ynaydi. Talabalar mobil telefonlarini o'chirib qo'yishlari, o'rtoqlari bilan gaplashmasliklari, darsga o'z vaqtida kelishi va uy vazifalarini o'z vaqtida bajarishlari va o'qituvchiga topshirishlari kerak. Agar talabalar undagi qoidalardan birini buzsa, unga jarima solinshi kerak yoki ota-onalariga murojaat qilinishi kerak.

XULOSA

Hozirgi yosh avlodlarni o'qitish, yuksak barkamol topishi faqatgina o'qituvchining burchi bo'libgina emas, balki oila muhiti, mahalla e'tibori bilan ham bog'liqdir. Ilmiy tadqiqotlar va izlanishlar shuni ko'rsatadiki, inson umri davomida oladigan barcha axborotning 70 foizini 6 yoshgacha bo'lgan davrda olishi aynan bola shaxsining rivojlanishida maktabgacha ta'limning o'рни nechog'li muhimligidan dalolat beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev tomonidan 2017-yil 16-avgust kuni o'tkazilgan yig'ilishda maktabgacha ta'lim muassasalariga 5–6 yoshli bolalarni 100 foiz qamrab olish choralarini belgilash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Va ushbu muassasalarda ingliz tilini ham erta yoshdan boshlab o'qitilishi belgilandi. Sababi, ajdodlarimiz aytganidek, "yoshlikda olingan bilim-toshga o'yilgan naqsh". Bu bejiz emas, ushbu maqolada ko'rsatib o'tilganidek, qancha erta bilim olish boshlansa, u yuqorida ko'rsatib o'tilgan ba'zi muammolar va qiyinchiliklar bartaraf etilishiga, til ko'nikma va malakalarining oson o'zlashtirishiga sabab bo'lar ekan. Ayniqsa ushbu bilim, ko'nikma, malakalar turli o'yin va ta'limiy faoliyatlar orqlali singdirib borilsa, bola xo'irijiy tillarni o'z ona tilisi kabi tabiiy tarzda rivojlantirib boradi. Ta'limiy o'yinlar bolada nafaqat bilim ko'nikma, malakalarni shakllantiradi balki shu bilan birga u bolani jismonan sog'lom rivojlanishini ta'minlaydi, ruhan tetiklashtiradi, o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda atrofdagilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga katta ko'mak beradi. Shu bilan birga, tilni o'qitishdagi bu maqolada ko'rsatib o'tilgan mavjud muammolarni, ya'ni o'qituvchilar va yosh avlodlar orasidagi muammolarni aytib o'tilgan yechimlar asosida bartaraf qilinishi mumkin.